

суспільство. 2024. Вип. 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-120>.

2. Деркач В. Л. Філософія майбутнього. Глобальні проблеми сучасності. 2019. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fae0da43-41b7-4a50-8542-dcad36fcd3f0/content> (дата звернення: 13.04.2026).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-623-5-18>

ЦІННОСТІ ТА НАРАТИВИ: ЧИ ЗБЕРІГАЄ ПРАВОСЛАВНИЙ МЕДІЙНИЙ ДИСКУРС СВОЮ АВТЕНТИЧНІСТЬ?

Складан А. А.

*аспірант кафедри культурології, богослов'я та релігієзнавства
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Сучасний медіапростір давно перестав бути лише технічним каналом поширення релігійних повідомлень. Медіа дедалі більше визначають форму присутності релігії у публічній сфері, впливають на способи самоопису церков, їхню символічну владу та суспільне сприйняття моральних оцінок [4]. У цьому сенсі православний дискурс у масмедіа не просто відтворює богословську традицію, а проходить крізь складний процес медіатизації, коли церковне слово підпорядковується логіці видимості, емоційної переконливості, швидкої реакції та боротьби за увагу аудиторії.

У цифровому середовищі додатково трансформується проблема релігійного авторитету. Як показує Г. Кемпбелл, Інтернет не просто послаблює інституційні форми авторитету, а створює множинні його рівні: ієрархічний, структурний, ідеологічний і текстуальний [2]. Водночас блогосфера і соціальні платформи дають змогу окремим акторам репрезентувати себе як носіїв «справжнього» церковного голосу, переозначаючи межі між офіційним ученням, приватним судженням і публічним впливом [1]. Тому питання автентичності православного медійного дискурсу сьогодні неможливо зводити лише до формальної відповідності догмату: йдеться також про те, чи зберігає церковна комунікація зв'язок між віровченням, моральним змістом і способом публічного висловлювання.

Важливо, що digital religion описує не відокремлення онлайн-простору від «реального» церковного життя, а їхнє взаємне переплетення [3]. Саме тому медійна репрезентація православ'я не є вторинною або декоративною: вона стає місцем, де конструюються смисли миру, справедливості, жертвовності, свободи, пам'яті та національної ідентичності. У медіапросторі цінності не просто називаються, а ієрархізуються, емоційно маркуються й упаковуються в наративи, здатні мобілізувати спільноту або, навпаки, розмивати моральну відповідальність.

Особливої актуальності проблема автентичності набуває в контексті цифрових технологій та штучного інтелекту, які не лише транслюють, а й конструюють публічний дискурс. Алгоритмічні системи дедалі частіше використовуються для створення «штучних» наративів, які здатні витіснити реальність і формувати альтернативні інформаційні картини світу, особливо в умовах війни та політичної напруги. Це супроводжується поширенням дезінформації, deepfake-технологій та маніпулятивних алгоритмів, що підривають довіру до істини як соціальної цінності та створюють передумови для «епістемічної кризи» [7]. У такій ситуації православний медійний дискурс опиняється між двома полюсами: з одного боку – необхідністю адаптації до нових форм комунікації, а з іншого – ризиком втрати аксіологічної цілісності через підпорядкування логіці медіа та технологічних наративів.

Український контекст особливо виразно показує цю проблему. Дослідники медійного протистояння ПЦУ та УПЦ (МП) слушно зауважують, що міжцерковний конфлікт давно перейшов у медійну площину, де релігійні організації намагаються захистити власні позиції, критикують опонентів і формують поділ на «своїх» та «чужих», що посилює соціальну напругу [8]. Отже, йдеться не просто про обмін заявами, а про зіткнення різних логік інтерпретації історії, влади, канонічності, свободи та суспільної ролі церкви.

Умови повномасштабної війни радикально загострили питання автентичності. У православному медійному просторі України особливо помітними стали принаймні два аксіологічні режими. Перший тяжіє до риторики миру, примирення, всепрощення і наднаціональної єдності вірних, але нерідко уникає чіткого називання агресора та осмислення справедливості як неодмінної умови миру. Другий вибудовує дискурс довкола правди, гідності, свободи, відповідальності і справедливої оборони, поєднуючи патріотизм із євангельською любов'ю до ближнього [6]. З соціально-філософського погляду тут маємо не просто конкуренцію конфесійних повідомлень, а боротьбу різних моделей моральної легітимації дії.

У цьому пункті й виявляється головний критерій автентичності. Автентичним можна вважати такий православний медійний дискурс, який не підмінює цінності наративами, а втілює їх у самій структурі висловлювання. Інакше кажучи, якщо церковна комунікація проголошує мир, але не говорить правди про зло; апелює до любові, але мовчить про гідність жертви; закликає до єдності, але ігнорує свободу та відповідальність, – тоді наратив починає витісняти цінність. У такому разі медійний дискурс утрачає богословську й моральну автентичність, перетворюючись на інструмент символічного самозбереження інституції або на форму ідеологічної адаптації.

Натомість збереження автентичності не означає відмову від сучасних медіа. Проблема не в самій цифровій формі, а в тому, чи залишається вона прозорою для змісту. Новітні методологічні підходи до аналізу аксіологічного дискурсу православних церков в Україні наголошують на необхідності розглядати церковні заяви як соціосимволічні дії в мережі публічної комунікації, де значення мають не лише тексти, а й платформи, алгоритми, візуальні образи, журналістські формати та способи циркуляції оцінок [5]. Отже, автентичність у медійному просторі потребує не ізоляції від медіа, а критичної рефлексії щодо форм їх використання.

Звідси можна виокремити три основні загрози автентичності православного медійного дискурсу. По-перше, це редукція богословського змісту до емоційно ефектного повідомлення, коли істина підмінюється впізнаваним медійним образом. По-друге, це підпорядкування церковного слова політичній або корпоративній доцільності, коли сакральна лексика використовується для легітимації наперед заданої позиції. По-третє, це фрагментація авторитету, за якої вірянин стикається не з цілісним церковним свідченням, а з конкуруючими голосами, кожен із яких претендує на виняткову «православність». Усі ці процеси роблять медійне поле не просто простором комунікації, а простором аксіологічного випробування церкви.

Отже, православний медійний дискурс може зберігати свою автентичність лише за умови, що він не розчиняється в медіалогії та не підмінює євангельські цінності стратегічними наративами. Для сучасного українського контексту це означає передусім здатність поєднати богословську традицію з моральною ясністю щодо правди, зла, свободи, гідності та справедливості. Саме там, де церковне слово не маскує реальність, а дає їй етичну й духовну оцінку, медійний дискурс залишається автентичним. Там же, де наратив починає функціонувати як риторичний заміник цінності, церковна комунікація втрачає не лише переконливість, а й власну духовну totoжність. А – а

Література

1. Campbell H. A. Religious Authority and the Blogosphere. *Journal of Computer-Mediated Communication*. 2010. Vol. 15, issue 2. P. 251–276. DOI: 10.1111/j.1083-6101.2010.01519.x.
2. Campbell H. A. Who's Got the Power? Religious Authority and the Internet. *Journal of Computer-Mediated Communication*. 2007. Vol. 12, issue 3. P. 1043–1062. DOI: 10.1111/j.1083-6101.2007.00362.x.
3. Evolvi G. Religion and the internet: digital religion, (hyper)mediated spaces, and materiality. *Zeitschrift für Religion, Gesellschaft und Politik*. 2022. Vol. 6. P. 9–25. DOI: 10.1007/s41682-021-00087-9.
4. Hjarvard S. The mediatization of religion: A theory of the media as agents of religious change. *Northern Lights*. 2008. Vol. 6. P. 9–26. DOI: 10.1386/nl.6.1.9_1.
5. Skladan A. Methodological approaches to the analysis of the axiological discourse of Orthodox churches in the media space of Ukraine. *Culturological Almanac*. 2025. Вип. 4 (16). С. 435–442. DOI: 10.31392/cult.alm.2025.4.48.
6. Skladan A. Orthodox media and the war in Ukraine: competing religious narratives of peace and justice. *Culturological Almanac*. 2025. Вип. 3 (15). С. 36–43. DOI: 10.31392/cult.alm.2025.3.5.
7. Tselkovskiy G., Skladan A. Artificial Intelligence in Political Communication: Philosophical and Theological Implications for Religious Values and European Integration Processes in Ukraine. *Journal for the Study of Religions and Ideologies*. 2026. Vol. 25, issue 73. P. 3–18. URL: <https://thenewsjsri.ro/index.php/njsri/article/view/957/155>
8. Полумисна О. О., Синчак Б. А. Конфронтації в медіа між Православною церквою України (ПЦУ) і Українською православною церквою Московського патріархату (УПЦ МП). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. 2024. Т. 35 (74), № 5, ч. 2. С. 187–194. DOI: 10.32782/2710-4656/2024.5.2/29.